

Tålamod med livsfrågorna

Merete Mazzarella: *Om livets mening*. Schildts & Söderströms 2017, 223 s.

När Merete Mazzarella berättar att hon håller på att skriva en bok om livets mening får hon en del undrande kommentarer, en del smått avfärdande andra lite besvärade. En släkting frågar: ”Då måste det vara något religiöst.” Hon svarar lite diffust: ”Egentligen inte.”

Själva ansatsen i boken är att alla människor till och från berörs av de stora frågorna med existentiellt djup. Hon citerar ett välkänt klotter: ”Gud är död, Marx är död, och själv mår jag inte heller så bra.” Merete Mazzarella beskriver nutidsmänniskan som sekulär och samtiden som präglad av individualism och globalisering. Med denna ut-

gångspunkt får vi följa med på en betraktelse över hur människosynen förändrats under det gångna seklet och därmed också synen på många livsfrågor. I ett kapitel om vår moderna världsbild visar hon prov på sin breda beläsenhet, sitt kunnande och förmågan att reflektera över egna och andras erfarenheter. Och just detta är ett utmärkande drag boken igenom, nämligen författarens förmåga att integrera olika företeelser och röra sig mellan olika nivåer i framställningen. Hon refererar till litteratur, till historia och samtid, men väver också frikostigt in egna upplevelser. Att läsa den här boken är som att ha en mycket god vän vid sin sida, en

vän som inspirerar och uppmuntrar till konstruktiva tankar. Hon är aldrig påträngande och provocerande, enbart stimulerande och kan verkligen konsten att bjuda på många goda lässtunder.

När jag först öppnade boken och tittade på innehållsförteckningens nio kapitel, så väcktes en undran. Varför skriver hon kapitelrubrikerna med gemener och sätter dem inom parentes? På detta får jag inget svar, men jag kan ändå försöka gissa. Är det möjligen ett sätt att reservera sig en smula, att liksom tona ned allvaret i de stora frågorna genom att leka med själva formen? Vi kan ge oss i kast med boken lite på skoj, inte bli alltför högtidliga eller allvarliga. Men trots detta tycker jag nog att författaren är seriös och djuplodande, utan att för den skull vara pretentiös. Hon behåller respekten för olika infallsvinklar och synsätt, hennes framställning är bred utan att vara tung och den känns hela tiden engagerande.

Men här är det ändå på sin plats med en invändning. Merete Mazzarella är finlandssvensk professor emerita i litteraturvetenskap, född 1945 och mångfaldigt prisbelönad för sitt författarskap. Men den som på fullaste allvar tillskriver livet en mening värd att söka efter, och som därför vill ha uppbyggelselitteratur med andlig näring, den har inte så mycket att hämta här. Det är nog heller inte författarens avsikt att boken ska användas så. Tvärtom uppfattar jag att hon vill behandla existentiella frågor med utgångspunkt i att ingen tror på Gud. Hon vill se var man hamnar om man helt enkelt inte vill ta ställning, vilket säkert kan tilltala somliga.

Mazzarella refererar bland annat till bib-

liska texter och låter dessa berättelser bli en tolkningsram av betydelse, dock inte den enda. Så behandlar hon till exempel ämnen som det onda, förlåtelse och sorg.

Ett exempel från kapitlet om förlåtelse, är signifikativt för boken i dess helhet. ”Man behöver inte vara kristen, man behöver inte stämma in i Fader vår för att inse att man är både felbar och sårbar och när som helst kan behöva någon annans förlåtelse.” Och sedan vänder och vrider hon på förlåtelsens många bottnar, beskriver hur den tar sig uttryck i olika sammanhang och inte minst

vad som händer på ett mer personligt plan. Att förlåtelse verkligen kan läka ett sår som tillfogats någon.

Vid läsningen av boken väcks återkommande tanken, att det blir angeläget med den här typen av litteratur. Samhället förändras med migrationen och det går snabbt. Vi har svårt att riktigt hinna med, men vi behöver ständigt på nytt utveckla ett språk för att fånga vad det betyder att vara människa i en föränderlig värld. Ett

språk där vi kan mötas och förstå varandra trots olika bakgrund. Jag skulle gärna vilja ha ett livligt offentligt samtal kring våra normer och värderingar, vår livsstil och moral. Ett samtal med många olika röster. Vad vi behöver är att lyssna och lära av varandra.

Men detta är min reflektion och jag ser inte att Merete Mazzarella explicit motiverar sitt arbete på det sättet. Tvärtom får jag en känsla av att boken är resultatet av hennes eget uppriktiga sökande efter svar på olika livsfrågor. I någon mening får jag känslan av att författaren söker det ultimata svaret, det som ska passa den sekulariserade nutidsmänniskan, som kommit att bli norm.

Det är här min ambivalens uppstår. Kan man samtidigt både söka på allvar och sätta frågorna inom parentes? Och tar man dem på allvar kanske man vill ha en annan litteratur. Jag tänker på våra stora mystiker och tänkare i den kristna traditionen, de som talar direkt till den som har en andlig hunger. Det behöver knappast sägas att det finns stort behov av att skärskåda andra religiösa skrifter, se vad människor har med sig för influenser. Vad Merete Mazzarella gör är i stället att försöka desarmera de laddade livsfrågorna, låta dem vara underordnade i vårt individualistiska projekt.

I inledningen nämner hon sin makes synpunkter, nämligen att man bör skilja på frågor som rör meningen *med* livet, från andra frågor som rör meningen *i* livet. Meningen *med* livet pekar snarast ut emot mer generella existentiella frågor, varför vi finns till, om lidandet och ondskan, om det finns en Gud etc. Meningen *i* livet kan begränsas på ett helt annat sätt och givetvis se olika ut för olika människor. Mazzarella nämner ett svar som man ofta hör, nämligen hur föräldrar upplever att meningen är barnen och barnbarnen. Förvisso ligger de nära vars och ens hjärta, men sedan hänvisar hon till en författarkollega som lite krasst konstaterar, "att föröka sig kan till och med virus och bakterier". Det är således inte enbart förunnat människor och för övrigt får inte alla egna barn, en del väljer att avstå

och deras liv bör rimligen också ha en mening, en annan mening. Mer än så blir inte sagt om detta.

Mot slutet återvänder hon dock till uppfattningen att vi alla behöver någon sorts gemensam referensram, där vi kan enas om vad som är ett meningsfullt liv, bortom det individuella. Det räcker inte att vi alla, var och en efter egen förmåga uppfinner en helt egen mening. Tvärtom är det nog så att det just är det gemensamma, hur relationen ser ut mellan människor, samtalet, lyssnandet och möjligheten för var och en att komma till tals, som verkligen är det viktiga. I det sista kapitlet, som fått rubriken "(credo)", nämner hon sin mor och hennes beundransvärda förmåga att skapa ett gott samtalsklimat. Detta har betytt mycket både för författaren själv och för andra som minns hennes mor. Merete Mazzarella skriver klokt om samtalet, dialogens betydelse för människors liv, både på det personliga planet men också för samhällslivet i stort. Konstruktiva samtal som ger plats för meningsskiljaktigheter borde ersätta terrorattacker föreslår hon frankt och det är lätt att hålla med. Hon avslutar sin bok med ett citat av Rainer Maria Rilke: "Ha tålmod med allt som är olöst och försök älska själva frågorna." Det är en uppmaning värd att lyssna till, men då behöver vi nog inse att det finns något att utforska bortom den sekulariserade nutidsmänniskans horisont.

GUNILLA MARIA OLSSON